
OP ZONDAG 22 SEPTEMBER OM 10 U 15 IN DE VOORDRACHT-
ZAAL VAN DE KREDIETBANK, KOUTER, GENT, VOORDRACHT
MET KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER A. DIERICK OVER
"HET RETABEL VAN HET LAM GODS IN DE SINT-BAAFSKATHE-
DRAAL TE GENT".

OP ZONDAG 13 OCTOBER OM 10 U GELEID BEZOEK AAN DE
OPGRAVINGEN IN DE SINT-PIETERSABDIJ. BIJENKOMST OM
10 U OP HET SINT-PIETERSPLEIN.

OP ZONDAG 17 NOVEMBER OM 10 U 15 IN DE BOVENZAAL VAN
"HET DAMBERD" KOORNMARKT, GENT, VOORDRACHT MET
KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER J. VAN WAESBERGHE
OVER "DE GENTSE STANDBEELDEN".

De eerste zondag van elke maand van 10 u tot 11 u 30 kunnen de leden
in het lokaal Damberd, Koornmarkt te Gent, de werken en documen-
ten van de bibliotheek raadplegen.

IN GENT VAN 1841 TOT 1850. (I)

Prosper Claeys publiceerde in 1902 "Mémorial de la ville de Gand"
waarin hij de periode 1792-1830 behandelde. Ter aanvulling schreef
D. Destanberg "Gent onder Jozef II. 1780-1792" en "Gent sedert 1830.
Eerste reeks 1830-1840". Belangstellenden in heemkunde en locale ge-
schiedenis hebben zeker interesse voor de gebeurtenissen van een vol-
gende periode. Het is onmogelijk alles te vermelden; een keuze is nood-
zakelijk. Deze keuze is begrijpelijk subjectief : we betrachten deze feiten
te vermelden, die van betekenis zijn voor de ontwikkeling van het stads-
beeld of typisch zijn voor het leven van de Gentenaars in de behandel-
de periode.

- I. In 1840 telt Gent 96.890 inwoners. In 1850 zal het bevolkingsgetal ge-
klommen zijn tot 106.704, wat een aangroei van 9.814 inwoners bete-
kent op tien jaar of 10,13 o/o.

AANGROEI VAN DE BEVOLKING IN DE 19^e EEUW

<i>Periode</i>	<i>Absolute aangroei</i>	<i>Aangroei o/o</i>
1800-1810	4846	8,78 o/o
1810-1820	5757	9,59 o/o
1820-1830	18079	27,47 o/o
1830-1840	13047	15,58 o/o
1840-1850	9814	10,13 o/o

1850-1860	11443	10,71 o/o
1860-1870	5608	4,74 o/o
1870-1880	7676	6,20 o/o
1880-1890	17298	13,36 o/o
1890-1900	11404	7,66 o/o

Niettegenstaande de hongersjaren en de 2224 sterfgevallen wegens cholera in 1849 bereikt de periode 1840-1850 nog de gemiddelde aangroei in de negentiende eeuw.

- II. We zijn werkelijk verwonderd over het aantal kranten, die te Gent verschenen tijdens de periode 1840-1850 : de meeste kenden trouwens een langdurig bestaan.

Vooreerst moeten we de "Gazette van Gend" vermelden. Het was de opvolger van "Ghendtsche Post-Tydinghen" (1667-1722) en van de "Gazette van Ghendt". In 1827 werd D. Vanderhaeghen eigenaar van de Gazette van Gend. Van 1831 tot 1854 verscheen het blad drie maal per week, daarna zal het blad zes maal per week verschijnen. De Gazette van Gend wordt beschouwd als "een onafhankelijk nieuwsblad". In mei 1841 verhuist de krant van de Onderstraat naar de Veldstraat 64, waar het dagblad zal blijven tot zijn verdwijnen in 1940. De laatste eigenaar, de Heer Vanderhaeghen Arnold overleed op 20 december 1942 en schonk bij testament het gebouw aan de stad Gent. Willem Rogghé, die in 1835 letterzetter werd in de Gazette van Gend vertelt ons in zijn Gedenkbladen over het wel en wee van de krant. In 1850 werd Rogghé hoofdredacteur van de Gazette van Gend en blijft dit tot 1865. Naar ons oordeel wordt er te weinig belang gehecht aan de strijd, die de Gazette van Gend gevoerd heeft voor de verdediging van de moedertaal en van de Vlaamse belangen, en dit vanaf 1831. Onder de medewerkers vinden we trouwens Blommaert, Willems, Serrure, Van Duyse, Snellaert, Zetterman, Heremans.

Naast de Gazette van Gend bestonden natuurlijk politieke bladen, die de belangen van de liberalen en de conservatieven verdedigden. "Le Messenger de Gand et des Pays-Bas" was de opvolger van de "Journal de Gand" (1815-1830), blad dat de regeringspolitiek van Willem I steunde. Daarmee weten we ook, dat het blad het orangisme zal steunen en later het liberalisme zal aankleven. Le Messenger verscheen van 10.12.1830 tot 13.12.1856 en zal opgevolgd worden door de Journal de Gand. Langs de conservatieve katholieke zijde verscheen L'Organe des Flandres (1839-1852), de opvolger van Le Constitutionnel des Flandres (1834-1839).

We moeten ook de Journal des Flandres vermelden, dat de opvolger was van Le Catholique des Pays-Bas (1826-1830) dit blad verdedigde een liberaal katholicisme (Lamennais 1782-1854) en werd in december 1838 door bisschop Delebecque verboden aan de geestelijkheid. In 1852 zullen L'Organe des Flandres en Le Journal des Flandres ver-

smelten tot Le Conservateur (1852-1853), in 1853 omgevormd tot Le Bien Public, blad, dat in 1940 zal verdwijnen.

Le Nouvelliste de Gand, blad dat verscheen van 1841 tot 1879; werd weinig ernstig opgenomen.

Er verschenen ook nog drie Vlaamse kranten : Den Vaderlander (1829-1854), Den Vlaming (1839-1856) een conservatief katholiek blad en de Gentschen Mercurius (1826-1885) een neutraal informatieblad.

De Gazette van Vlaenderen, politiek neutraal, had maar een kortstondig bestaan (1842-1843). In 1848 stichtte Constant Leirens "De Broedermin", blad waarover we verder iets meer zullen moeten vertellen.

OVERZICHT VAN DE VOORNAAMSTE BLADEN

	<i>Periode</i>	<i>Oplage</i>	<i>Prijs per jaar</i>	<i>Aantal per week</i>
Gazette van Gend	1723-1940	± 700	15 F	drie
Le Messenger de Gand	1830-1856	600	48 F	zes
L'Organe des Flandres	1839-1852	250	44 F	zes
Journal des Flandres	1830-1852	300	50 F	zes
Den Vaderlander	1829-1854	800	16 F	drie
Den Vlaming	1839-1856	600	16-12 F	drie
Gentsche Mercurius	1826-1885	700	17 F	drie
Le Nouvelliste de Gand	1841-1879	600	10 F	twee-drie
Broedermin	1848-1859	zeer veel	16 F	drie

NOTA : deze gegevens zijn ontleend aan het werk : E. Voordeckers : Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers (1667-1914) (Leuven 1964).

- III. Over het politiek aspect zullen we kort zijn. Belangstellenden willen we verwijzen naar het werk van Els Witte "Politieke Machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1848" (Uitgave Pro Civitate 1973)

Volgens de gemeentewet van 1836 moesten de kiezers om stemrecht te hebben minimum 100 F belasting per jaar betalen. In de verkiezingen van juli 1836 hadden de orangisten al de zetels behaald. Koning Leopold I weigert Van Crombrugge opnieuw tot burgemeester te benoemen; na een aantal moeilijkheden wordt Minne-Barth benoemd tot burgemeester. Om de drie jaar wordt de gemeenteraad gedeeltelijk vernieuwd. In de verkiezing van oktober 1839 behalen de orangisten opnieuw vijftien van de zestien te begeben zetels. Minne-Barth dient zijn ontslag in en in februari 1840 wordt Van Crombrugge opnieuw burgemeester. Na zijn dood in 1842 wordt hij opgevolgd door Constant de Kerchove de Denterghem.

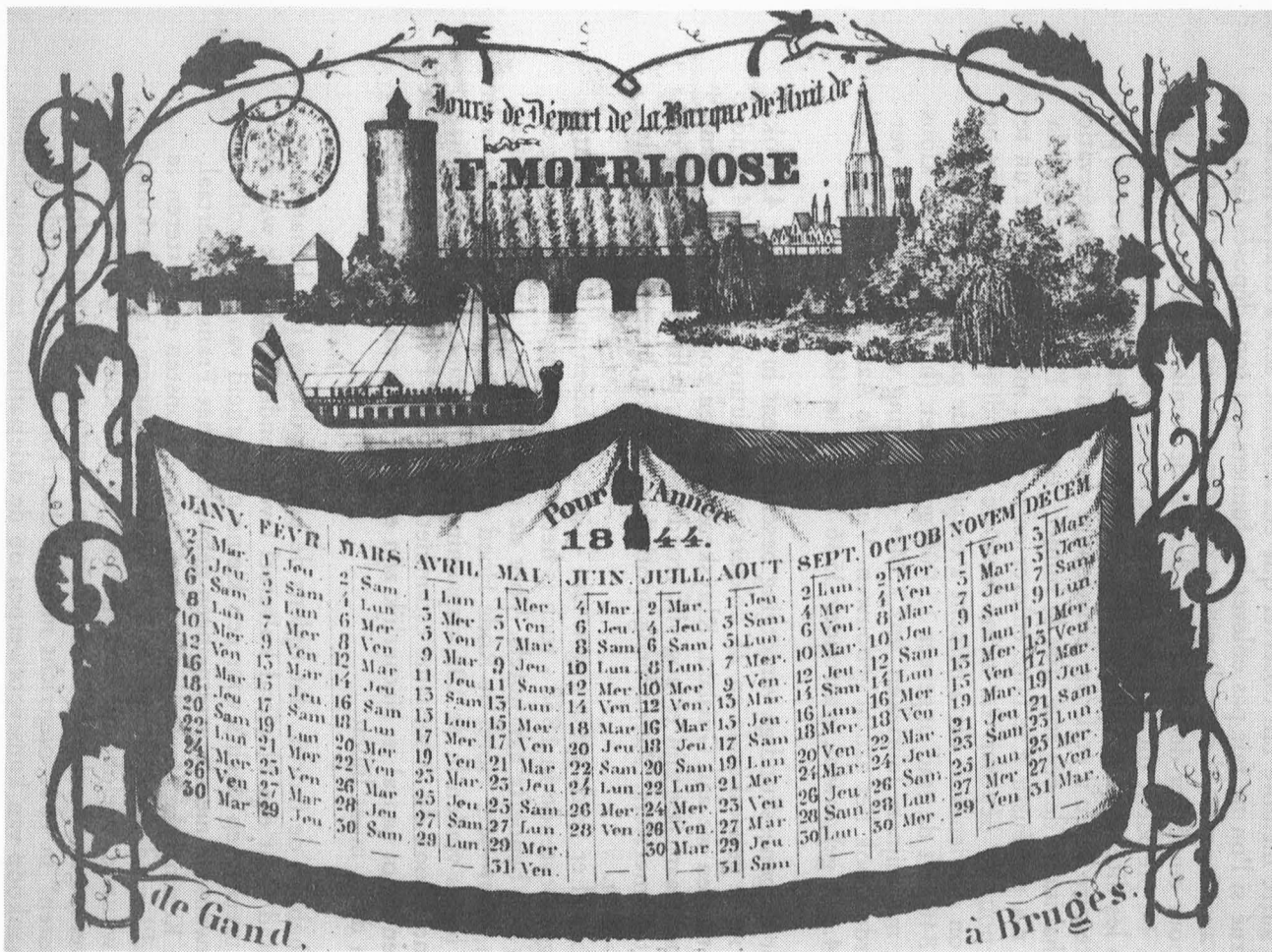
- IV. Tot in 1860 vertegenwoordigen de octrooirechten het voornaamste inkomen van de stad. De stad ligt dus ook ingesloten binnen de wallen en de poorten. In 1848 telt de bevolking van Gent intramuros 92.400 inwoners, extramuros wonen 13.600 personen : totaal 106.000 inwoners. Het aan-

tal straten beloopt 427. Deze straten zijn smal, zonder voetpaden, slecht geplaveid, dikwijls vol stof, modder en afval. Als illustratie een uittreksel uit het verslag van de gemeenteraad van 22 september 1838. "Un autre membre fait observer que cet aqueduc sera à chaque instant obstrué si l'on ne fait pas enlever les fumiers qui sont déposés dans les rues avoisinantes. Il émet l'opinion que des mesures devraient être prises pour empêcher de placer ainsi des tas de fumier dans les rues de la ville. Le président dit que des dépôts de fumier ont toujours existé dans les dites rues et qu'alors même que le choléra sévissait avec le plus d'intensité et qu'il était par conséquent dans l'intérêt de la conservation des habitants de ces rues que le fumier disparut, l'administration de la ville n'a pu réussir à le faire enlever en totalité, même en louant un terrain pour l'y déposer. Le même membre répond qu'avec une bonne police on parviendrait certainement à empêcher de pareils dépôts". In 1840 telt de stad ongeveer 13.000 gebouwen (huizen, kerken, kloosters, magazijnen, fabrieken, enz.). Met de stijging van de bevolking vermeerderd ook het aantal gebouwen. Volgens de Aanwijzer van 1846 zijn er 14.372 gebouwen, waaronder 3586 huisjes in 484 beluiken.

- V. Voor de geneeskundige verzorging beschikt Gent in 1841 over 43 dokters in de geneeskunde en 21 dokters in de chirurgie : samen 64. Onder hen treffen we aan Guislain, Kluyskens vader en zoon, Snellaert, Van Peene. Daarnaast zijn er nog vijf vroedmeesters, acht vroedvrouwen en vijf tandmeesters. Vierendertig apothekers zijn ter beschikking van de bevolking.

Alhoewel er reeds spoorwegen zijn - Gent-Mechelen in 1837 en Gent-Brugge-Oostende in 1838 - toch is het reizen nog niet zo eenvoudig en is er nog behoefte aan hotels. Voor de goede burgerij zijn er 24 hostellerijen, waaronder Hotel de Rode Hoed op Klein Turkije. De gewone man kan logies vinden in de 105 afspanningen en logementen. De aanwijzer vermeldt ook de "voornamen estaminets" te Gent : we tellen er 174, wat al een mooi aantal is. Natuurlijk zijn er veel meer, zodat een wandelaar geen dorst moet lijden.

- VI. We hebben de indruk, dat tijdens de periode die we hier behandelen, de stad Gent een bloeiend cultureel leven kende. Natuurlijk was dit cultureel leven slechts voor een kleine minderheid van de bevolking; trouwens de meeste verenigingen gebruikten het Frans als voertaal. "De Koninglyke Maetschappy van Schoone Konsten en Letteren te Gend" werd opgericht in 1808 en telde vijf klassen : schilderkunst, bouwkunde, beeldhouwkunst, muziek en letterkunde. Door voornoemde vereniging werd een "Commissie ter Aenmoediging van Schoone Konsten" in 1823 opgericht met het doel fondsen te verzamelen voor de aankoop van kunstvoorwerpen op de driejaarlijkse tentoonstellingen; de aangekochte werken werden verloot onder de inschrijvers. De Aanwijzer geeft ons de namen van de "Konstoeffenaren" : we telden een

Reklamekaart van de bargie te Gent.

De dagbargiën sedert 1613 tussen Gent en Brugge ingericht, hadden op 1 oktober 1838, ten gevolge van de aanleg van de spoorweg tussen Gent, Brugge en Oostende, hun dienst gestaakt. Drie maal per week vertrok er nog te Gent om halfelf een nacht bargie, die te Brugge om halfzes aankwam.

zeventigtal kunstschilders, waaronder De Noter, een achttal beeldhouwers en vijf graveerders, waaronder Onghena. Bij de 33 bouwkundigen ontmoeten we Minard en Roelandt. Een groot aantal particulieren hadden rijk voorziene kabinetten van schilderijen en prachtige bibliotheken. Ook de "Koninglyke Maetschappy van Landbouw en Kruidkunde te Gend" gesticht in 1808, richt jaarlijks in maart en juni een bloemen- en plantententoonstelling in; een bijzondere tentoonstelling van dahlia's wordt ingericht einde september.

De "Maetschappy van Vlaemsche Letteroeffening te Gend" met kenspreuk "De Tael is gansch het Volk" opgericht in 1836, had de beoefening van de Vlaamse taal- en letterkunde tot doel.

De "Société littéraire gantoise" opgericht in 1835 had belangstelling voor letterkunde - natuurlijk de Franse letterkunde - en richtte leergangen in van taal- en letterkunde.

Gent was een stad van muziekliefhebbers. De "Muziek- of Toonkunst-Maetschappy van St. Cecilia te Gend" richtte regelmatig concerten in hun lokaal Spiegelhove op de Nieuwe Wandeling in. Naast St. Cecilia zijn er een aantal zangmaatschappijen : de "Société des Choeurs" werd opgericht in 1835, de maatschappij De Melomanen in 1836, de Société Philharmonique in 1841. Voor de lyrische kunst moeten we natuurlijk herinneren aan de vertoningen in de schouwburg.

Voor toneel moeten de Kamer van Rhetorica te Gend "De Fonteyne", erkend door het Gentse stadsmagistraat in 1448 en na een bloeiperiode in verval geraakt rond 1540, maar opnieuw opgericht in 1787 en de Maatschappij voor Vlaemsche Letter- en Tooneeloefening te Gent "Broedermin en Taelyver" gesticht in 1840 worden vernoemd.

Als culturele vereniging moeten we ten slotte nog de Maatschappij der Vlaemsche Bibliophielen te Gent vermelden, gesticht in 1839 door Blommaert en Serrure met als doel het uitgeven of herdrukken van zeldzame werken in verband met de geschiedenis van Vlaanderen. De maatschappij telde 28 leden. De werken werden gedrukt op 130 exemplaren : 28 voor de leden, een exemplaar voor de bibliotheek te Gent en te Brussel en 100 exemplaren voor de handel.

VII. Naast de voornoemde culturele verenigingen, die ook wel zorgden voor ontspanning, bestonden nog een massa andere maatschappijen. De voornaamste willen we wel opnoemen.

Vooreerst de vier ridderlijke hoofdgilden :

de gilde van St. Joris, gevestigd op de Nieuwe Wandeling

de gilde van St. Michiel (schermschool) gevestigd in de Lakenhalle

de gilde van St. Sebastiaan, gevestigd op het Bijlokeveld

de gilde van St. Antoon.

Naast deze gilden bestonden nog het genootschap van St. Rochus en het genootschap Willem Tell.

Ook de maatschappijen "La Concorde" en "L'Union" beide gevestigd op de Kouter speelden een voorname rol in het politiek leven en bij de

ontspanning van de Gentse burgerij.

De Maetschappij ter Aanmoediging der Paardeloopstrijden werd opgericht in 1838. Om te eindigen vermelden we nog het Genootschap der Oud-Wapenbroeders van het Fransch Keizerrijk : in 1841 telde deze vereniging 42 ereleden en 235 effectieve leden.

VIII. Op een laatste vraag moet nog een antwoord worden verstrekt. Hoe verdiende de kleine man zijn brood ?

Vlaanderen, en Gent in het bijzonder, is altijd vermaard geweest om zijn textielnijverheid. Denken we even aan de lakennijverheid ten tijde van Jacob van Artevelde, later aan de lijnwaadnijverheid, die voornamelijk op het platteland als bijberoep voor de landbouwers in de winter werd beoefend. Alhoewel we sporen van de katoennijverheid terugvinden vanaf de 14^e eeuw, toch komt eerst in de tweede helft van de 18^e eeuw de katoennijverheid tot ontwikkeling. In 1794 zijn ongeveer duizend werknemers (mannen, vrouwen en kinderen) in de katoennijverheid werkzaam. De eerste bloeiperiode komt met Lieven Bauwens, die in 1800 de eerste mechanische katoenspinnerij te Gent opricht. In 1803 komt ook de stoommachine in gebruik. In de jaren 1810-1812 kent de Gentse katoenindustrie zijn hoogtepunt met ongeveer 10.000 werklieden. Door de blokkade komt er gebrek aan grondstof; in 1815 gaat de Franse markt verloren. Alzo ontstond een eerste zware crisis. Eerst in 1822, als men een nieuw afzetgebied heeft gevonden in Nederlands Indië bloeit de katoennijverheid opnieuw op. Met de scheiding gaat ook deze markt verloren en een tweede zware crisis treft de arbeidende bevolking. Geleidelijk zal er verbetering intreden.

De nijverheidstelling van 1846 leert ons dat te Gent 16.060 werklieden werkzaam zijn; de textielnijverheid telt 10.753 arbeiders of 66,9 o/o van de werknemers. De katoennijverheid zelf gebruikt 7.420 arbeiders in 46 fabrieken; de vlasnijverheid heeft 2.879 arbeiders.

De metaalindustrie met 1.350 arbeiders of 8,4 o/o komt op de tweede plaats. De werkhuizen Phénix werden opgericht in 1825 en vonden een voornaam afzetgebied in de textielnijverheid.

Naast de grote bedrijven van de textielnijverheid waren nog een massa kleine bedrijven. Vooreerst de voedingsnijverheid : rond 1840 telde Gent 61 brouwerijen, 29 jeneverstokers, 19 likeurstokers, 15 suikerraffinadeurs. De Aenwijzer vermeldt ook nog dertien rijtuigmakers, twaalf rijtuigschilders, vijfentwintig kaarsgieters, veertien hoefsmeden; verder nog een groot aantal bloemisten, huurhouders, mandenmakers, tabakfabrikanten, zout- en zeepzieders.

In deze inleiding hebben we gepoogd een globaal beeld te geven van het leven te Gent rond 1840. In de volgende bijdragen zullen we het wel en wee van Gent en zijn bewoners op de voet volgen.

M. STEELS

Hôtel de l'Etoile. Koornmarkt 38, Gent.
(zie ook : Fr. De Potter : Gent deel 3, blz. 120).
In 1893 heeft "De Ster" 28 als huisnummer.